

บทความ

การส่งเสริมระบบเกษตรพันธสัญญา (Contract farming) ของรัฐบาล

นับแต่รัฐบาลปัจจุบันเข้าบริหารราชการแผ่นดิน พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้วางแนวนโยบายของรัฐบาลไว้ในหลายด้านเพื่อทำการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของพี่น้องประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ตามแนวทาง “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ในห้วงระยะเวลากว่า ๔ ปี รัฐบาลได้ออกทั้งนโยบาย มาตรการ กลไก รวมถึงออกกฎหมายที่มีความสำคัญต่างๆ มากมาย

รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญของพี่น้องเกษตรกรที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงเป็นอาชีพหลักที่มีความสำคัญมาช้านาน แต่ในห้วงเวลาที่ผ่านมามีคุณภาพชีวิตของพี่น้องเกษตรกรไม่ได้ดีขึ้นอย่างที่ควรจะเป็น รัฐบาลได้มีการออกนโยบาย มาตรการ รวมถึงผลักดันกฎหมายที่ช่วยพี่น้องเกษตรกร โดยกฎหมายสำคัญฉบับหนึ่งคือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐

เกษตรพันธสัญญา หรือ คอนแทรคฟาร์มมิ่ง (contract farming) คือ ระบบการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ หรือการเพาะปลูกพืชที่มีการทำสัญญาซื้อขายผลผลิตล่วงหน้าระหว่างฝ่ายเกษตรกร หรือเจ้าของฟาร์ม กับคู่สัญญา คือ "ผู้รับประกัน" ซึ่งมักเป็นบริษัทเอกชนที่สัญญาว่าจะซื้อผลผลิตคืนจากอีกฝ่ายในราคาที่ตกลงกันตั้งแต่ต้น เรียกว่า "ราคาประกัน" ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงได้ก็ต่อเมื่อครบกำหนดสัญญา Charles Eaton and. Andrew W. Shepherd (๒๐๐๑) ได้สรุปประโยชน์ของการทำเกษตรพันธสัญญาในมุมมองของเกษตรกรว่าการทำสัญญากับบริษัทใหญ่สามารถอำนวยความสะดวกแก่เกษตรกรรายย่อยด้านต่างๆ เช่น เงินทุน ข่าวดาร เทคโนโลยี ตลาด สามารถช่วยป้องกันความเสี่ยงทางด้านรายได้ให้แก่ เกษตรกรเมื่อทำการเกษตรสมัยใหม่ ทำให้เกษตรกรผลิตสินค้าได้ตรงตามความต้องการของตลาดมากขึ้น ให้การผลิตมีความเชื่อมโยงกับหน่วยอื่นๆ ในห่วงโซ่คุณค่า (value chain) ทำให้ต้นทุนค่าขนส่งและค่าการตลาดลดลง นอกจากนี้ต้นทุนในการควบคุมคุณภาพและความผันผวนของปริมาณวัตถุดิบลดลงด้วย ทำให้สามารถนำไปแปรรูปได้ดีขึ้น การที่บริษัทสามารถควบคุมคุณภาพวัตถุดิบ เท่ากับเป็นการลดความเสี่ยงเรื่องความปลอดภัยของอาหารที่จะเกิดกับผู้บริโภคอีกด้วย

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ.๒๕๖๐ ได้ถูกตราขึ้นด้วยเหตุผลที่ปัจจุบันมีการนำระบบเกษตร พันธสัญญามาใช้ในกระบวนการผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรอย่างแพร่หลาย ซึ่งหากมีการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญาให้มีความเป็นธรรมตามหลักสากลจะช่วยสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในการผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรอย่างยั่งยืน ส่งผลให้เกษตรกรมีความมั่นคง ทางด้านรายได้ และได้รับการถ่ายทอดความรู้อันจำเป็น ตลอดจนเทคโนโลยีการผลิตที่มีมาตรฐาน มีการควบคุม ต้นทุนในการผลิตผลหรือบริการทางการเกษตร มีการป้องกันความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกและผู้ประกอบธุรกิจ ทางการเกษตรสามารถประกอบธุรกิจโดยได้รับผลิตผลที่มีคุณภาพมาตรฐานตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็น การสร้างความเชื่อมั่นและความเข้มแข็งทางธุรกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันในตลาดการค้าเสรีได้ต่อไป อย่างไรก็ตาม โดย

ที่การทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา มีลักษณะผสมผสานระหว่างสัญญาจ้างทำของ สัญญาจ้างแรงงาน และสัญญาซื้อขายซึ่งมีความซับซ้อนและยุ่งยากในการวิเคราะห์ถึงความคุ้มค่าและต้นทุน ในการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตร ส่งผลให้ในกรณีที่คู่สัญญาเป็นเกษตรกรรายย่อยซึ่งมีอำนาจต่อรอง ในการทำสัญญาน้อยกว่าผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตร มีความเสี่ยงในการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญา สมควรที่รัฐจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการทำสัญญาในระบบเกษตรพันธสัญญา เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย รวมทั้งกำหนดกลไกในการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ.๒๕๖๐ ได้ให้คำนิยาม “ระบบเกษตรพันธสัญญา” หมายความว่า ระบบการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตร ที่เกิดขึ้นจากสัญญาการผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรประเภทเดียวกันระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจ ทางการเกษตรฝ่ายหนึ่งกับบุคคลธรรมดาซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมตั้งแต่สิบรายขึ้นไป หรือกับสหกรณ์การเกษตรหรือกลุ่มเกษตรกรตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ หรือกับวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่าย วิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมอีกฝ่ายหนึ่ง ที่มีเงื่อนไขในการผลิต จำหน่าย หรือจ้างผลิตผลิตผลหรือบริการทางการเกษตรอย่างหนึ่งอย่างใด โดยเกษตรกร ตกลงที่จะผลิต จำหน่าย หรือรับจ้างผลิตผลิตผลทางการเกษตรตามจำนวน คุณภาพ ราคา หรือ ระยะเวลาที่กำหนดไว้ และผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรตกลงที่จะซื้อผลิตผลดังกล่าวหรือ จ่ายค่าตอบแทนตามที่กำหนดไว้ตามสัญญา โดยผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต เช่น เป็นผู้กำหนดวิธีการผลิต จัดหาพันธุ์ เมล็ดพันธุ์ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร หรือปัจจัยการผลิต ให้แก่เกษตรกร (มาตรา ๔)

รัฐบาลหวังเป็นอย่างยิ่งว่า กระบวนการและกลไกตามพระราชบัญญัตินี้ หากถูกใช้บังคับอย่างจริงจังและทั่วถึงทุกพื้นที่ จะช่วยเหลือเกษตรกรมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม รวมทั้งมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นายเนติลักษณ์ นีระพล

นักวิเคราะห์นโยบายและแผน

กองประสานงานการเมือง

ระบบเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming)

ตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาาระบบเกษตรพันธสัญญา พ.ศ. ๒๕๖๐

ผู้ประกอบการ

ตกลงว่าจะ**รับซื้อ**ผลผลิต/

จ่ายค่าตอบแทน

คู่สัญญา

• เกษตรกรตั้งแต่ **10 ราย**ขึ้นไป

• สหกรณ์การเกษตร

• วิสาหกิจชุมชน

ตกลงว่าจะ**ผลิต/จำหน่าย/**

รับจ้างผลิต

ร่วมกันกำหนดราคาประกัน

ผู้ประกอบการ**รับซื้อ**ผลผลิตคืน

ใน**ราคาประกัน**

ผู้ประกอบการ**กำหนด**วิธีการผลิต/
จัดหาปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร

เกษตรกร**รับจ้างผลิต**ตามจำนวน
คุณภาพ/ราคา/ระยะเวลาที่กำหนดไว้

ประโยชน์

- ช่วย**ป้องกันความเสี่ยง**ด้านรายได้ของเกษตรกร
- **ลดต้นทุน**ค่าขนส่ง + ค่าการตลาด
- **ได้ผลผลิตมีคุณภาพ**ตรงตามความต้องการของตลาด

